

YHDENVERTAINEN KOHTELU TYÖ- SUHTEESSA

Mika Valkonen – Seppo Koskinen

Copyright © 2018 Alma Talent Oy ja tekijät
Yhteistyössä Lakimiesliiton Kustannus

ISBN 978-952-14-3651-2
ISBN 978-952-14-3650-5 (verkkokirja)

Kansi: Outi Pallari
Taitto: Marja-Leena Saari

Paino: BALTO print Liettua 2018

Anna palautetta kirjasta: protoimitus@almamedia.fi

Esipuhe

Yhdenvertainen kohtelu työsuhteessa -teos perustuu laajaan erityisesti yhdenvertaisuuslakia ja työsopimuslakia koskevaan sekä kansalliseen että kansainväliseen oikeuskäytäntöön usean vuosikymmenen ajalta. Kirja sisältää viittauksia myös naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin. Tasa-arvo ei sellaisenaan ole teoksen teemana.

Yhdenvertainen kohtelu on laaja ja merkittävä yhteiskunnallinen ja juridinen kysymys. Oikeuskäytännössä sitä käsitellään nykyisin huomattavan usein. Yhdenvertaisen kohtelun vaatimus työsuhteessa liittyy läheisesti työ syrjinnän kieltoihin. Teoksessa käsitellään kaikki syrjintäperusteet yksityiskohtaisesti lukuisin oikeuskäytäntöesimerkein. Tasapuolinen kohtelu on tänä päivänä osa monen oikeudellisen kysymyksen ja tilanteen tulkintaa. Siihen vedotaan yhä useammin riidan sivujuonteena. Oikeuskäytäntöä on seurattu lokakuun 2018 alkuun asti.

Teos perustuu tekijöidensä pitkäaikaiseen yhdenvertaisuuskysymysten harrastamiseen. On miellyttävää huomata, että harrastuksen kohde on tullut koko ajan vain ajankohtaisemmaksi ja merkittävämmäksi. Jokaisen työsuhteasioita käsittelevän on osattava yhdenvertaisen kohtelun juridiikka. Tunteamatta asiaa koskevaa oikeuskäytäntöä yhdenvertaisuuskysymyksiä ei ole mahdollista riittävästi tunnistaa eikä onnistuneesti hoitaa. Erityisesti tilanteiden vertailtavuus tuottaa tulkintavaikeuksia.

Kirjan aikaansaamisesta kiitos kuuluu lukuisten oikeusriitojen kantajille, vastaajille ja tuomareille. Ilman teitä kirja ei olisi syntynyt tämän sisältöisenä ja laajuisena. OTT Mika Valkonen ja professori

Seppo Koskinen ovat vuosien ajan seuranneet aihetta koskevaa oikeuskäytäntöä. Päävastuu kirjoittamisesta on ollut OTT Valkosella, ja professori Koskinen on toiminut tekstien kommentoijana ja viimeistelijänä. Kirjan ensimmäinen siemen oli Oikeuden perusteokset -sarjassa vuonna 2002 julkaistu Työoikeus-teos. Aiheen käsittely on tämän jälkeen laajentunut noin viisinkertaiseksi.

Kirja jakaantuu yleiseen ja työsuhteen elinkaareen perustuvaan konkreettisempaan osaan. Konkreettiosassa tarkastellaan yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta työhönotossa, työsuhteen aikana ja työsuhdetta päätettäessä. Kirja tarjoaa näin tietoa sekä yleisesti yhdenvertaisen kohtelun juridiikasta että erityisesti yhdenvertaisen kohtelun vaatimuksen työoikeudellisesta soveltamisesta.

Kiitämme julkaisupäällikkö Heidi Antinkaria ja kustannustoimittaja Harri Korkeamäkeä sekä Alma Talent Oy:tä saamastamme tuesta ja avusta. Ilman teitä tätä kirjaa ei olisi julkaistu. Kumarramme syvään!

Lokakuun alussa 2018

Mika Valkonen

Seppo Koskinen

Sisällys

ESIPUHE	V
LYHENTEET	XI
1 OIKEUS YHDENVERTAISEEN KOHTELUUN YLEISESTI	1
1.1 Perusta ja sääntely	1
1.2 Perustuslain syrjintäsuoja	14
1.3 Kansainväliset sopimukset ja EU-oikeus	18
1.4 Syrjintä rikoksena	23
1.5 Tasa-arvolain mukainen syrjintä	45
1.6 Yhdenvertaisuuslaissa tarkoitettu syrjintä	57
1.6.1 Yhdenvertaisuus työelämässä	57
1.6.2 Syrjintäperusteet	78
1.6.2.1. Suojan laajuus	78
1.6.2.2. Ikä	79
1.6.2.3. Alkuperä	93
1.6.2.4. Kansalaisuus	98
1.6.2.5. Kieli	101
1.6.2.6. Uskonto	103
1.6.2.7. Vakaumus	116
1.6.2.8. Mielenpide	117
1.6.2.9. Poliittinen toiminta	128
1.6.2.10. Ammattiyhdistystoiminta	131
1.6.2.11. Perhesuhteet	137
1.6.2.12. Terveystila	145

	1.6.2.13. Vammaisuus	167
	1.6.2.14. Seksuaalinen suuntautuminen.	182
	1.6.2.15. Muu henkilöön liittyvä syy	185
1.6.3	Poikkeamisperusteet ja vertailtavuus	206
	1.6.3.1. Oikeuttamisperusteet	206
	1.6.3.2. Verrokki	211
	1.6.3.3. Erityiskohtelu	227
1.7	Yhdenvertaisuus työopimuslaissa	244
	1.7.1 Tasapuolinen kohtelu	244
	1.7.2 Määräaikaisten ja osa-aikaisten työntekijöiden ”syrjinnän kieltö”	264
	1.7.3 Vuokratyö ja lähetetyt työntekijät	280
1.8	Yhdenvertaisuus ja työehtosopimukset	291
2	YHDENVERTAINEN KOHTELU TYÖSUHTEEN ERI VAIHEISSA	313
2.1	Yhdenvertaisuus työhönotossa	313
	2.1.1 Työhönottotilanne.	313
	2.1.2 Syrjintä työhönotossa.	323
	2.1.3 Tasapuolisuus työhönotossa.	358
2.2	Yhdenvertaisuus työsuhteen aikana	366
	2.2.1 Työsopimuksen poikkeavat ehdot	366
	2.2.2 Työnjohtovallan käyttö	374
	2.2.3 Työsuhteen ehtomuutokset	387
	2.2.4 Samapalkkaisuus	401
	2.2.5 Yhdenvertainen lomautus ja osa-aikaistaminen.	446
	2.2.6 Häirintä ja muu epäasiallinen toiminta	461
	2.2.7 Työrauha ja yhdenvertaisuus	484
2.3	Yhdenvertaisuus työopimusta päätettäessä	491
	2.3.1 Yhdenvertaisuutta loukkaava päättäminen	491
	2.3.2 Perusteharkinnan yhdenmukaisuus	520
	2.3.3 Lähtökorvaukset ja yhdenvertaisuus.	548

3 YHDENVERTAISUUDEN LOUKKAUKSEN VAIKUTUKSET	
JA SEURAAMUKSET	555
3.1 Todistustaakka	555
3.2 Pätemättömyysseuraamus	563
3.3 Vahingonkorvaus ja hyvitys	564
3.4 Kanneaika	580
3.5 Tuomioistuimen toimivalta	586
KIRJALLISUUTTA	589
ASIAHAKEMISTO	593